

הכנה לבדיקות חשכ"ל ורשם העמותות והשפעת הבדיקות

מהי ביקורת עומק של רשם העמותות:

רשם העמותות מבצע ביקורות עומק בעמותות ובחברות לתועלת הציבור, בהתאם למדיניות ביקורת שקבע.

ביקורות עומק מבוצעות על-ידי משרדי רואי-חשבון חיצוניים, אשר זכו במכרז לעריכת ביקורות עומק מטעם הרשם. זאת, בליווי הגורם המטפל בחטיבה ביחידת רשם העמותות. בסמוך לאחר מינוי משרד רואה חשבון לביצוע ביקורת עומק בעמותה, תתבקש העמותה להמציא למשרד רואה החשבון מסמכים. טיוטת דוח הביקורת תועבר לתגובת העמותה. לאחר קבלת תגובת העמותה יגובש דוח ביקורת סופי ("דוח תוצאות בדיקה"), אשר עותק הימנו ישלח לעמותה.

ממצאי הדוח ומסקנותיו משמשות את הרשם לצורך קבלת החלטה בדבר נקיטה בסמכויות, העומדות לרשם על-פי דין, כלפי העמותה.

מהי ביקורת עומק של רשם העמותות - המשך

בביקורת זו בודק הרשם את אופן ניהול העמותה, אופן השימוש בכספים למטרות העמותה, כיצד עומדת העמותה בדרישות החוק השונות - חוק העמותות, פקודת מס הכנסה, חוק מע"מ, דיני עבודה, הוראות ניהול תקין ועוד.

עמידה מוחלטת בכל החוקים וההוראות היא כמעט בלתי אפשרית ללא ליווי מקצועי וביקורת מצד אנשי מקצוע המומחים בתחום.

אי עמידה בחוקים ובהוראות גורמת להטלת סנקציות על העמותה: אי מתן אישור ניהול תקין, הפסקת תקצובים ממשרדי ממשלה והקצאת מקרקעין, פגיעה בקבלת סעיף 46 ובמקרים חמורים – מינוי חשב מלווה ועד המלצה לפירוק העמותה.

לאור כל זאת, ישנה חשיבות גדולה להערכות מקדימה לביקורת זו ותיקון הליקויים הקיימים.

הוראות רלוונטיות:

חוק העמותות תש"ס – 1980
כללי ניהול תקין

מהי ביקורת חשכ"ל?

משרד החשב הכללי של משרד האוצר, הוא המשרד אשר משמש כ"רגולטור" (אחראי על בקרת ביצוע על פי החוק) מטעם המדינה על כספים אשר מועברים למתקצבים ממשרדי הממשלה השונים. כחלק מסמכויותיו וחובותיו של משרד החשב הכללי (חשכ"ל), עליו לערוך ביקורות על הגופים המתקצבים, קרי עמותות וגופים ציבוריים שונים, על מנת לוודא כי הם אכן השתמשו בכספי התמיכה לצורך תכליתם הראויה ולמטרה שלשמה ניתנו לעמותה.

היחידה בודקת פעולות המתבצעות ביחידות הכספים של משרדי הממשלה לאור כללי המנהל התקין, הוראות החוק ונהלים רלוונטיים, וכן בהיבטים של חיסכון ויעילות בניהול הפעילות הכספית. עבודת הביקורת כוללת ביקורות עומק וביקורות רוחביות על פי תוכנית העבודה וכן ביקורות מיוחדות על פי דרישה.

במצב בו קיימים ליקויים בתפקוד העמותה, תידרש העמותה להשיב את כל (חלק) אשר קיבלה ככל שמבצע הביקורת המליץ כן. חשוב לדעת כי בחינה מוקדמת של מצבה של העמותה, והתאמת צרכי העמותה לדרישות משרד החשב הכללי, יפחיתו במידה ניכרת את האפשרות להיכשל בביקורת החשכ"ל וקבלת דרישה להחזר תקציבים.

ההבדל בין הביקורות השונות:

קיים הבדל מהותי במקור הסמכות של הבדיקה וממילא ביכולתה לכפות ממצאים.

ההבדל נובע במהות הביקורת, האם היא מיועדת לוודא את קיום החוק או האם מדובר בביקורת בה המבוקר מעוניין "בטובה" מהמדינה.

"טובה" – יכולה להיות בקשה לקבלת תעודת הכשר (ניהול תקין), בקשה לתמיכה ישירה (תקציב ממשלתי או עירוני), בקשה לתמיכה עקיפה (פטורים שונים ממיסים) או קבלת אישור לפי סעיף 46.

סמכויות ודרישות המבקר משתנות בהתאם למהות הביקורת.

סמכויות ודרישות בביקורת רשם העמותות:

ביקורת רשם העמותות מסתכמת, עד היום, על שני עוגנים:

העוגן הראשון:

סעיף 38א לפיו: "עמותה חייבת להמציא לרשם לפי דרישתו, ותוך תקופה שיקבע, כל מסמך או מידע נוסף שימצא לנכון לדרוש, להבהרת פרטים שצוינו או שהיה צריך לציין בדו"ח הכספי". הרשם רשאי לדרוש כי יוגש לו דו"ח כספי מתוקן שבו יצויינו הפרטים כאמור בסעיף קטן (א).

בהמשך – בהתאם לממצאים – רשאי הרשם למנות חוקר (סעיף 40) אשר יכול להמליץ על פירוק העמותה (סעיף 49(3)) במקרים ובהם העמותה פועלת בניגוד לחוק ובמקרים נוספים.

בדרך כלל, גם במקרים חמורים, הרשם אינו כופה פירוק אלא ממנה לכל היותר חשב מלווה.

עוגן זה מתמקד בפעילות לפי החוק ולא בניהול תקין ומטבע הדברים הוא בעל דרישות נמוכות יותר.

סמכויות ודרישות בביקורת רשם העמותות - המשך

העוגן השני:

עמותה המעוניינת באישור ניהול תקין.
כאן, כאשר העמותה נתפסת כמבקשת "טובה" הרשם מעניק פרשנות רחבה מאוד - רחבה מידי לטעמנו - וכמעט אין נקודה בה אינו נוגע. הבדיקה חודרנית, פולשנית ותובעת.

כלומר: כאשר הביקורת יזומה ומבוצעת לפי דרישת הרשם בלא שהעמותה ביקשה אישור ניהול תקין – הרי שהביקורת קלה יותר ולסנקציות המוטלות יש השפעה חלשה על העמותה, לעומת זאת, ביקורת שבאה ל"טובת" העמותה יכולה להטיל סנקציות חמורות יותר כגון: אי מתן אישור ניהול תקין וכדו' והשפעותיה על העמותה חמורות יותר.

סמכויות ודרישות בביקורת החשכ"ל

ביקורת החשכ"ל מבוצעת בהתאם לבקשת העמותה לקבלת תמיכה,

גם כאן, הבדיקה יסודית ונוגעת בכל. כמו כן יש נקודות ספציפיות שהחשכ"ל מתעניין בהן במיוחד, ועיקרן קיום תנאי התמיכות. בעיקר מבחינה תקציבית אבל גם נושאים טכניים הקשורים לכך.

דגשים:

חשוב להדגיש כי בתיקון האחרון לחוק העמותות (תיקון עקיף במסגרת תיקון 25 לחוק החברות) נקבע כי הרשם "יפרסם מידע והנחיות" כך שגם הוראות ניהול תקין תופסות במידה מסוימת מכוח חוק ומחייבות. קשה לדעת עד כמה הרשם ירחיק לכת עם זה.

בפרקטיקה, הבדיקות מטעם הרשם ומטעם החשכ"ל דומות ואף עמותות שאינן מבקשות ניהול תקין נבדקות בחודרנות דומה – אם כי בתדירות נמוכה יותר, כמובן שיכולתו של הבודק לכפות את דעתו מוגבלת כאשר מדובר בעמותה שאינה מבקשת מאומה.

על מה לא נדבר היום?

אין הכוונה להקריא את חוברת ניהול תקין או נוהל תמיכות של החשכ"ל
אין הכוונה גם להביא נקודות הכתובות במפורש בחוברת ניהול תקין או בנוהל
תמיכות (ינואר 2013). אלו דברים שכל מנהל עמותה חייב לקרוא לבד ולדעת
אותם, לפחות לזכור כי מדובר בנושא בעייתי שיש לבדוק אותו.

על מה כן נדבר היום?

הנקודות שיעלו כאן הן נקודות משותפות לרשם העמותות ולחשכ"ל, כאשר
בסוף יובאו גם דגשים המעניינים רק את החשכ"ל.

כעקרון קיים שטח אפור שבו דרישות הבודקים מטעם רשם העמותות או
החשכ"ל, ואפילו הרשם בעצמו "מושכים" את הרף כלפי מעלה והעמותות,
מנגד, כלפי מטה.

הדרך הנכונה היא למצוא נקודת איזון שבה מצד אחד העמותה לא תסתכן
בשלילת אישור ניהול תקין או תמיכה ומצד שני לא תיכנס למעגל של חומרות
שקשה לעמוד בהן.

על מה נדבר היום? - המשך

יש תחום אפור, עליו נדבר היום, והוא מתחלק לשניים:
הראשון - אפור בהיר - שבו לדרישות הסטנדרטיות של הבודקים אין אחיזה וכמובן שאינן מופיעות בחוברת ניהול תקין וממילא חבל להחמיר בהן.
השני - תחום בו אכן הדרישות מוצדקות במובן הפורמלי, הן מעוגנות בחוברת ניהול תקין, למשל, אבל תכלית הדרישה יכולה להיות מושגת באופן חילופי והיא הושגה.
הניסיון מראה כי במקרים כאלו אי הקפדה עליהן תביא רק המלצה להקפיד מכאן ולהבא ולא תגרור שום סנקציה.

מקרים נפוצים בהם הבודקים מחמירים שלא בצדקה:

קבלות

מה מותר?

לפי הוראות מס הכנסה, עמותה שדוחותיה הכספיים מבוקרים ע"י רו"ח אינה צריכה להוציא קבלה על תקבול שהופקד ישירות ע"י אדם זר שאינו איש העמותה לחשבון הבנק שלה.

מה קורה בעמותות בפועל?

ישנן עמותות המשתמשות בפריבילגיה הזו בכדי לא להחליט על תקבול מסוים (בד"כ מעמותת ידידים בחו"ל ובהעברה בנקאית מהעמותה בחו"ל) הן לא מוציאות קבלה ומחליטות רק בסוף השנה אם מדובר בתרומה או הלוואה.

לטעמנו כוונה להחליט בדיעבד על מהות התקבול אינה תקינה. מכיוון שאם זו הלוואה הרי שיש צורך בשטר הלוואה הנעשה עם ההלוואה (אם כי ניתן להתנות בשטר כי ההלוואה תיהפך לתרומה אם המצב הכספי לסוף השנה לא יהיה טוב).

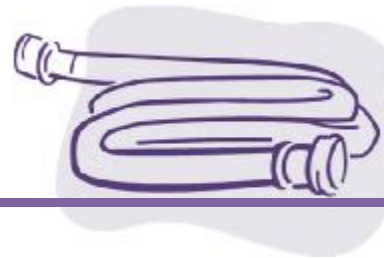
קבלות - המשך

בדיקות וטענות הבודק:

כאשר הבודק תוקף את המעשה זה נעשה באמצעות הערה בגין אי רישום קבלה ואיום בפניה למס הכנסה.

פתרון/פרקטיקה מעשית:

כאמור – מבחינת מס הכנסה העניין תקין לחלוטין וזה בדוק.

צינור

תורם המשתמש בעמותה אחת כצינור לתרומה לכמה עמותות.

מה מותר?

מותר לעמותה לפעול בדרכים שונות על מנת להשיג הכנסות ובוודאי בכדי לרכוש ליבו של תורם.

מה קורה בפועל?

נתקלנו במקרים רבים בהם תורם תורם לעמותה סכום מסוים, נניח מיליון ₪, אך בפועל מעביר לה סכום גבוה יותר, נניח מיליון וחצי ₪. את ההפרש של החצי מיליון ₪ הוא מבקש לפזר עבורו ל 2-3 עמותות אחרות או אנשים פרטיים. כמובן שלעמותה הנתמכת אין ברירה, היא אינה יכולה לאבד את רצונו של התורם, ובפרט כאשר הוא תורם קבוע שלה.

צינור - המשך

בדיקות וטענות הבודק:

הבודקים נוהגים לתקוף פעולה זו בטענה כי זו פעולה שאינה כלולה במטרות העמותה ולקרוא לזה "צינור". טעות בידם. כאמור, **מותר** לעמותה לעשות פעולות בכדי להשיג הכנסות, ובוודאי בכדי לרכוש ליבו של תורם.

פתרון/פרקטיקה מעשית:

לטעמנו עמותה שתסרב מלמלא בקשת תורם כזו תפעל כנגד מטרותיה באשר היא מסכנת מקור תרומה משמעותי. הניסיון מראה כי לאחר שמסבירים זאת לרשם – הוא מקבל זאת.

! חשוב לציין כי אירוע כזה צריך להיות מוצג בדוחות הכספיים בהתאם

למהותו. לפי תקן 5, שצפה אירועים כאלו, יש דרך נאותה, גם אם היא אינה נפוצה להצגת האירוע. אף בעמותה נתמכת הדבר מותר (סעיף 8 (יז) (2) לנוהל התמיכות).

המחאות למוטב בלבד

מה מותר?

בחברת ניהול תקין מפורש כי "המחאות העמותה תהיינה למוטב בלבד".

מה קורה בפועל?

עמותות רבות נותנות שיקים למוטב בלבד אך במקרים מסוימים אינן מוסיפות קרוס על מנת שמקבלי השיק שאין להם חשבון בנק (כגון: תושבי חו"ל, בחורים צעירים וכדו') יוכלו לפדות את השיק.

בדיקות וטענות הבודק:

אלא שהבודקים מהדירים לדרוש תוספת של ציון קרוס. דבר המונע ממקבל ההמחאה לגבות אותה במזומן מסניף הבנק שלה.

פתרון/פרקטיקה מעשית:

לדעתנו זו חומרא יתירה ואכן לפני זמן לא רב אישר לנו הרשם במקרה מסוים להוציא המחאות ללא קרוס.

תשלומים במזומן

מה מותר?

רשם העמותות מתיר תשלומים במזומן רק במסגרת הוצאות קופה קטנה ורק לפי נהלים מסודרים.

מה קורה בפועל?

ישנם מקרים בהם המדינה מחייבת לשלם תמיכות מסוימות במזומן (לדוגמא: מת"ן הדורשים לחלק דמי כיס לתלמידים בעלי רקע קשה). ופעמים שהעמותה מעוניינת לחלק מלגות הצטיינות לבחורים.

בדיקות וטענות הבודק:

הרשם התגמש והתיר תשלומים כאלו רק במקרים והמדינה דורשת זאת.

פתרון/פרקטיקה מעשית:

נראה כי יהיה קשה לרשם להתמודד עם מקרים דומים גם כאשר המדינה לא דרשה. קל וחומר כאשר התורם דורש זאת.

העברת כספים מעמותה לעמותה

מה מותר?

מבחינת חוק העמותות הדבר פשוט. אם ההעברה הינה במסגרת מטרות העמותה היא תקינה.

מה קורה בפועל?

עמותות רבות מנהלות מיזמים משותפים עם עמותות אחרות וכן במקרים רבים ישנם התחשבנויות בין עמותות בגין הוצאות הדדיות והעברת כספים מעמותה לעמותה.

העברת כספים מעמותה לעמותה - המשך

בדיקות וטענות הבודק:

בחשכ"ל יש נטייה לנסות לטרפד כל העברה כספית בן עמותות. יותר מכך – הבודקים מטעם החשכ"ל מנסים לשים רגלים גם להפעלה משותפת של מיזם ע"י שתי עמותות ונתלים בכל מיני סעיפים בנוהל התמיכות.

פתרון/פרקטיקה מעשית:

הדבר אינו נכון והנוהל קובע במפורש כי בתנאים מסוימים מותרת פעילות משותפת ואף העברת כספים במסגרת הפעילות המשותפת לעמותה אחרת.
התנאים הם:

1. קיום הסדר, ורצוי מפורט ומדויק, בין שני הצדדים המסדיר איזו אחריות ניהולית וכספית ייקח כל צד בפעילות.
2. הצד השני לא תוקצב עבור אותה פעילות.
3. בהעברת הכספים יש להקפיד על קיום אישור ניהול תקין לעמותה המקבלת.
4. יש למסור הודעה למס הכנסה (ואת העתקה בבקשת התמיכה)
5. יש להקפיד כי התאגיד המקבל אינו תאגיד עסקי.
6. עמותה הנהנית מסעיף 46 לפקודת מס הכנסה תעביר כסף רק לעמותה הנהנית גם היא מזכות זו.

צריך להיות זהירים וממוקדים בפעילויות אלו אבל עקרונית זה מותר.

פעילויות "משותפות"

מה מותר?

תמיכה, לפי מטרות העמותה, גם ללומדים במסגרות שאינם מדווחים כחלק מהעמותה התומכת.

מה קורה בפועל?

קהילה מסוימת התומכת בכל אברך מהקהילה הלומד בכולל כלשהו, גם אם אינו הכולל שלה המדווח במסגרתה

בדיקות וטענות הבודק:

לפעמים הבודקים מרחיקים לכת ומנסים "לברוא" פעילות משותפת, הגם שאינה קיימת.

במקרה אחד טען הבודק כי מדובר בהעברה בין עמותות או לחילופין בעסקה משותפת בין העמותות. והמליץ לקזז לעמותה סכומים גדולים.

פתרון/פרקטיקה מעשית:

מדובר בתמיכה לאנשים ואם היא נכללת במטרות העמותה היא כשרה למהדרין. בהסבר נכון טענות הבודק לא יתקבלו בוועדה המחליטה.

מימון עצמי במזומן

מה מותר?

מתן המחאה דחויה כתמיכה – מותרת ומהווה תמיכה במזומן.

מה קורה בפועל?

עמותות שלא השיגו מימון מעבר למקורות הממשלתיים ועל מנת לעמוד בתנאי של מימון עצמי של 10% מהפעילות במזומן מחלקות תמיכות לאברכים בהמחאות דחיות ובכך המימון הממשלתי עומד על 90% מהפעילות בלבד.

בדיקות וטענות הבודק:

תמיכות בהמחאות דחיות אינן מקיימות את התנאי של מימון במזומן.

פתרון/פרקטיקה מעשית:

לדעתנו מדובר בטענה שאין לה שחר. אם מתן המחאה, שעניינו יצירת חוב מוחלט כלפי המקבל אינו שימוש במזומן אזי גם שימוש בכספי הלוואה שהתקבלה או משיכת יתר בבנק אינו לגיטימי ואם כך כל עמותה שהינה בגרעון נמצאת, בהגדרה, מממנת את פעילותה מכספי הלוואות (מבנקים, פרטיים, ספקים או עובדים) ולא תוכל לקבל תמיכה. מאחר והנהול מדבר במפורש על תמיכה בעמותה שיש לה גרעון...הרי שזה מותר.

חשבוניות

מה מותר?

על פי החוק עמותה שאינה עוסק אינה זקוקה לחשבונית לשם תביעת מע"מ בחזרה. הנגיעה היחידה של עמותה לחשבונית הינה הוראת חוק מע"מ המחייבת עוסק – וגם עמותה – בדרישת חשבונית במקרים מסוימים. סעיף 47א לחוק מע"מ מחייב במקרים בהם התשלום בין 310 ₪ ל 20,000 ₪ את הקונה לדרוש חשבונית או לשלם בהעברה בנקאית, בכרטיס אשראי או בהמחאה למוטב בלבד. כאשר שולמו מעל 20,000 ₪ קיימת חובה לדרוש חשבונית.

מה קורה בפועל?

עמותות שונות, לא מקפידות לבקש חשבוניות ורושמות את ההוצאה לפי התשלום שיצא בפועל (שיק/העברה בנקאית).

בדיקות וטענות הבודק:

הבודקים נוהגים לבקש חשבוניות כראיה להוצאה ולהעיר על חסרונן.

פתרון/פרקטיקה מעשית:

גם אם אין לעמותה חשבונית די שתוכיח כי דרשה כזו, וזה ניתן ע"י דרישת חשבונית בדאר רשום. הוכחת ההוצאה יכולה להיות בדרכים אחרות (דרישת תשלום או הזמנה והמחאת התשלום).

הנהלת חשבונות

מה מותר?

על הנהלת החשבונות להיות מסודרת ומנוהלת באופן כזה שניתן יהיה לעקוב אחר ההוצאה עד למסמכיה, עליה לכלול רישום נאות של כל פעילות העמותה כנדרש אך אין חובה לנהל פילוח עבור כל מגזר/תחום פעילות.

מה קורה בפועל?

עמותות רבות הנתמכות מכוח כמה וכמה תקנות, כגון: רווחה, מת"ן, נוחם, דתות וכדו' וצריכות להגיש בקשות לקבלת תמיכה ממוסדות ממשלתיים שונים, מפצלות את הרישום בספרים לפי מגזרים, במקרים רבים הפילוח מסרביל את הרישום וקשה יותר לעקוב אחר פעילותה השוטפת של העמותה.

מה גם שחלק גדול מאוד מההוצאות מוצא לספק אחד ללא כל יכולת לעקוב אחרי הפילוח באופן פרטני. לא רק חשבונות מים וחשמל אלא גם הוצאות משותפות אחרות, כמו שמירה, אינן ניתנות לחלוקה.

את הפילוח קל יותר לבצע בבקשות עצמן ולא בהנהלת חשבונות.

הנהלת חשבונות - המשך

בדיקות וטענות הבודק:

אצל הבודקים קיימת נטייה לדרוש מהנח"ש סרבול ופירוט שאינם מקובלים ומדובר בדרישה בלתי מעשית.
מצוי גם כי בודקים מעירים כאשר אין לכל נתמך כרטיס הוצאות מיוחד בטענה כי בהנח"ש לא קיים "נתיב ביקורת".

פתרון/פרקטיקה מעשית:

מומלץ, בכדי להימנע מוויכוחי סרק שיעמידו בספק את הזכאות לתמיכה לפצל בהנח"ש לפי מפתח הגיוני את ההוצאות בכל תקופה.
גם הטענה כי לא קיים "נתיב ביקורת" הינה הבל. נתיב ביקורת הוא האפשרות לעקוב אחר ההוצאה עד למסמכיה וזה קיים. נכון שהבדיקה אורכת יותר זמן, אבל זה אינו חסרון בהנח"ש.

אנו ממליצים ללקוחותינו לנהל כרטיס לכל נתמך, זה יעיל יותר ניהולית. אבל זה בוודאי אינו חובה.

איתנות פיננסית

מה מותר?

בנהלי החשכ"ל יש הוראות ברורות ומדויקות. גרעון מעל 50% מהמחזור השנתי או עודף מעל ל 100% מהמחזור בדוח הכספי המבוקר האחרון פוסלים עמותה.

מה קורה בפועל?

עמותות רבות נמצאות בגירעון צבור תמידי אך מקפידות על גירעון נמוך מ-50% מהמחזור. בעיקר בשנה האחרונה, תחת הקיצוצים הרבים שהוטלו על העמותות, קשה עד בלתי אפשרי לסיים את הפעילות בעודפים אך נעשים מאמצים מרובים מטעם העמותות להשגת תרומות ע"מ לצבור גירעון נמוך ככל האפשר.

בדיקות וטענות הבודק:

החשכ"ל עצמו אינו מקפיד על הנוהל ומציק גם לעמותות בעלות גרעון נמוך יותר. השיא שנתקלנו בו היה הערה לעמותה בגרעון צבור של כ 5%.

פתרון/פרקטיקה מעשית:

כמובן שיש להזכיר לגורם הפונה את הוראות החשכ"ל והוא יקבל זאת.

דגשים

! עוד נקודה חשובה – מהו המחזור בדוח הכספי. לעמותה אינטרס להציג מחזור גדול בכדי להרחיב את שולי הגרעון הצבור או את העודף הניתן לשמירה. יש הכנסות שלכאורה אינן נכללות במחזור השוטף. פעמים רבות ניתן למצוא לכך פתרונות, אלא שיש לדאוג לזה במועד יחד עם רואה החשבון.

חשוב לזכור שתחולת
הסעיף המגביל את הגרעון
הצבור ל 50% הוא מתחילת
שנת 2014.

שווה כסף

מה מותר?

בנוהל תמיכות אין התייחסות לגבי הכרה בהכנסות בשווה כסף במחזור הפעילות – האם ניתן להכיר בהן או לא, (בניגוד להתייחסות בנוהל לגבי עלות הפעילות בהקשר לשיעור המימון העצמי שם מפורש שלא תוכרנה עלויות בשווה כסף. באותו סעיף (8) (ח) (3)) יש התייחסות גם להכנסות בשווה כסף - אין מכירים בהכנסות והוצ' שוו"כ אלא אם מופיעות בדוח הכספי).

מה קורה בפועל?

בבדיקת איתנות פיננסית (גירעון צבור, מימון עצמי וכדו') שמחושבים כאחוז מהמחזור קיימת שאלה האם יש לקחת בחשבון הכנסות בשווה כסף.

בדיקות וטענות הבודק:

הנוהל, כאמור, לא כותב כי לגבי המחזור לא יוכרו הכנסות בשווה כסף. יתכן שמדובר בהשמטה בטעות וזו תהיה עמדת החשכ"ל אבל לא ברור שהיא תתפוס. גם בתיקון שנעשה לאחרונה לנהלי החשכ"ל לא שונה עניין זה והדבר אומר דרשני.

פתרון/פרקטיקה מעשית:

בפועל, במקרי הצורך, כאשר לעמותה אחוז גירעון צבור גבוה, כוללים במחזור הפעילות גם הכנסות בשווי כסף, אך חשוב להדגיש כי אין לכך הסכמה ברורה של החשכ"ל.

כרטיסי אשראי

מה מותר?

הרשם מאפשר שני אופנים של שימוש בכרטיסי אשראי:

1. כרטיס אשראי נטען עם מגבלה על סכום ההוצאה החד פעמית או החודשית
2. כרטיס אשראי במסגרת חשבון מיוחד שיהיה בו רק סכום לצורך ספציפי שיועבר לחשבון זה באישור חברי הוועד. הסכום צריך להיות מדויק לצרכי ההוצאה.

מה קורה בפועל?

עמותות משתמשות בכרטיסי אשראי באופן שוטף לפעילותן.

בדיקות וטענות הבודק:

הרשם בודק האם ההוצאות ששולמו בכרטיס האשראי עומדות בתנאי שימוש בכרטיס אשראי כמפורט לעיל.

פתרון/פרקטיקה מעשית:

בפועל אם העמותה תראה כי אין מתנהל כרטיס אשראי בהתאם לאופנים המותרים האמורים לעיל, אבל לפני כל הוצאה הוועד חתם על ההוצאה – התגובה תהיה לכל היותר דרישה לתיקון עתידי, אבל לא ייגרם נזק.

נוהל תמיכות חדש

עדיין ישנן ביקורות הכוללות את התקופה של עד סוף 2012. חשוב
לזכור כי נוהל התמיכות החדש, שבו הוראות מחמירות, יצא בינואר
2013 וודאי אינו יכול לחול למפרע.

! חשוב לדעת:

החמרת הבדיקות:

בדיקות הרשם כיום מחמירות יותר מאשר בעבר. במקרים לא
מעטים נתקלנו כי התנהלות שאושרה בעבר נפסלת כיום. ניתן
להראות כי בעבר הפעולה אושרה ולכן יש לאשרה גם כיום

פעולות שוטפות חשובות לביקורת

תרומה בעילום שם

פעמים ותורם מפקיד בחשבון העמותה סכום והעמותה אינה יודעת מיהו. כאשר הסכום הינו מעל 20,000 ₪ העמותה חייבת לרשום את שמו. לפעמים התורם שומר על אנונימיות ולעמותה אין דרך לדעת מיהו. הוא הפקיד בהעברה בנקאית, קשקש שם בלתי מוכר או בלתי ניתן לפענוח.

מומלץ בכזה מקרה להראות כי נעשה מאמץ לברר מי התורם, למשל מכתב לבנק ובו בקשה לבירור זהות התורם.

תורם מעל 20,000 ₪

קיימת אפשרות, בה נתקלנו בעבר, בה בודק מסוים המליץ לחשכ"ל לדווח למס הכנסה כי פלוני הלווה לעמותה כסף, בכדי שיבדוק אם יש לפלוני מקור הכנסה (המדובר היה בסכום של כ 800 אלש"ח).

בהחלט יתכן כי בודק זה או אחר ימליץ המלצה דומה לגבי תורמים גדולים ויש לקחת זאת בחשבון.
גם אם לתורם יש הסברים – אנשים אינם ששים להתחכך עם מס הכנסה וצפוי כי אותו אדם לא ילווה יותר.

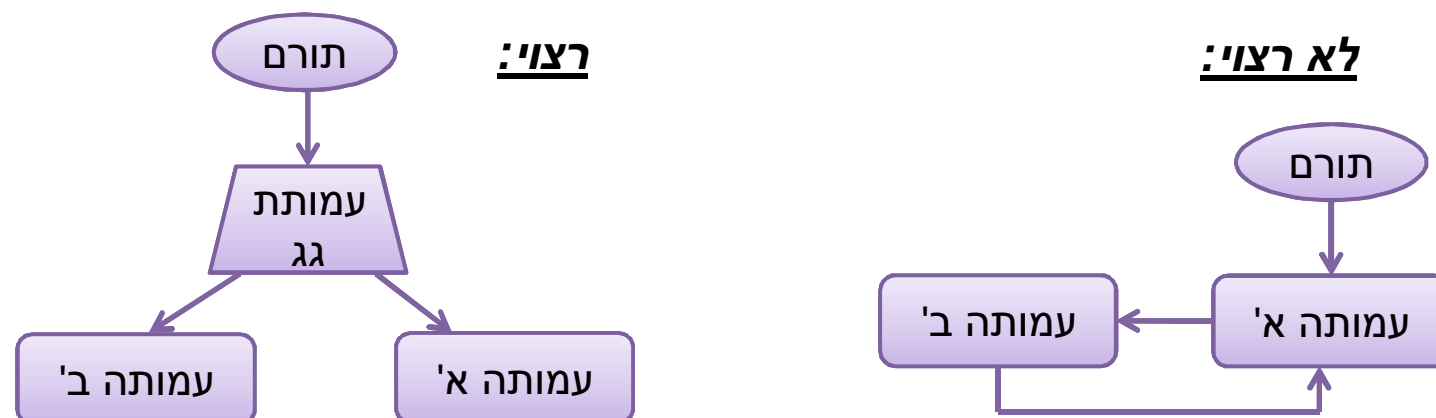
ניתן למצוא לכך גם פתרונות פרטניים לפי המקרה.

העברת תרומות בין עמותות

לפעמים אדם או גוף מסוים דומיננטיים בכמה עמותות ומגייסים תרומות עבור כולן כאשר לתורם לא משנה לאיזה גוף מנווטת תרומתו, הוא סומך על האדם שאוסף. במקרים רבים התרומות מנווטות לעמותה א' ולאחר מכן מתברר כי דווקא עמותה ב' זקוקה לכסף ואז נוצר צורך בהלוואה מעמותה לעמותה, שהיא עצמה פעולה הדורשת פעילות מדויקת לפי הוראות הרשם. לפעמים גם אין כסף להחזיר את ההלוואה לתקופה ארוכה.

הפתרון לכך הוא הקמת עמותה שמטרתה תהיה תמיכה בשתי העמותות וזו תהיה פעילותה היחידה. התרומות תועברנה מהתורמים ישירות אליה והיא תחלק את הכסף לעמותות הקצה לפי צורך.

אישוש נתמכים

חלק גדול מהאנרגיה של בודקי החשכ"ל מופנה לאישוש המצב ולפיו הפעילות אכן נעשית כמדווח והאנשים נתמכים ע"י העמותה אכן נתמכו וקיימו את מבחני תנאי התמיכה.
לדוגמה – לוודא כי אברכים המדווחים אכן למדו בזמנים הנדרשים.

חשוב מאוד להכין, באופן שוטף, תשתית של ניירת שתראה כי הפעילות בוצעה.

אם מדובר בתמיכות באברכים – דווחי נוכחות. לא משנה אם דווח עצמי של האברכים או מעקב ע"י ממונה מטעם ההנהלה.
אגב- יש להדגיש, כי אין חובה לשמור דווחים אלו. הבודקים דורשים התחייבות – מכאן ולהבא – כי טפסי המעקב יישמרו במשך שנה, אבל היות ואין הוראה המחייבת לשמור מסמכים כאלו די לשכנע אותם כי לתקופה השוטפת קיים מעקב.

באחד המקרים, לקוח הציג בפנינו חוזר של גוף מסוים הגורס כי ללא טופסי נוכחות לשנה האחרונה העמותה תיפסל. הנסיון מראה כי זה אינו נכון. הוא הדין בכל פעילות שניתן לאששה דרך ניירת תומכת, כמו חלוקת מנות צדקה וכדומה שיש לאשש דרך החתמות מפורטות ומסודרות.

עסקאות הדורשות חוו"ד משפטית

ישנם גופים שנכנסו לעסקאות מסובכות ולפעמים, מטבע הדברים רב בהם העירפול. לעיתים מימוש העסקאות אורך זמן רב (מקרה קיצון שטפלנו בו - עיסקת מקרקעין שנמשכת כבר 19 שנה), ונתון לתנאי אי וודאות. הדבר נפוץ בעיסקאות מקרקעין, אך לא רק בהן.

הנסיון מראה כי ישנה נטייה אצל הבודקים לתקוף עסקאות כאלו. אם בטענה של אי שמירה על נכסי העמותה או – כאשר עיסקה כזו משפיעה על האיתנות הפיננסית – לטעון שההכנסה מסופקת ואינה נחשבת כהכנסה.

חשוב כבר מראש להציג את העסקאות בדוחות הכספיים כפי שצריך, לתת ביאורים מתומצתים – לא מפורטים יתר על הצורך- ולהצטייד בחוו"ד עו"ד התומכת בצורת ההצגה (חשוב להדגיש כי העו"ד אינו מאשר את ההצגה אלא את המצב שלפיו הוצגה העסקה). הבודק אינו יכול להתמודד עם הצגה נאותה המגובה בחוו"ד משפטית.

שכר הנהלה

זהו הסעיף המהותי, בדרך כלל, בסעיפי הוצאות הנהלה וכלליות. נהוג כי בקבוצת העובדים התפעוליים נכללים גם הנהלות של מחלקות, למשל במוסד חינוכי שיש בו מחלקות רבות (מחשבים, חינוך מיוחד, תואר פלוני וכדו') ולהן מזכירות מחלקה – הן נכללות בקבוצת העובדים התפעוליים.

חשוב למיין עובדים אלו מראש בתכנת השכר כעובדי תפעול.

חשוב להזכיר: הקניית זכויות
חתימה לעובד גם אם הוא נושא
תפקיד תפעולי בלבד נחשבת בדרך
כלל אצל הבודקים כראיה לתפקיד
ניהולי.

גירעון כתוצאה מהתחייבות לפיצויי פיטורין

קורה ועמותות הנתמכות ע"י עמותות אם נמצאות בגרעון בגובה העתודה לפיצויי פרישה. בעמותות וותיקות זה יכול להיות סכום גדול מאוד המסכן את האיתנות הפיננסית.

חשוב לדעת שניתן במקרים רבים לפתור את הבעיה בהתייעצות עם רואה החשבון של העמותה.

חברות בנות של עמותות

הוראות רשם העמותות די אמורפיות וקשה להגיע מהן לנוהג הרצוי במקרי גבול. הוראות החשכ"ל (מעל ל - 15% גרעון מצטבר או 25% גרעון שוטף אין להעביר כספים, אבל הלוואת בעלים מותרת לתקופה של עד 5 שנים) גם אינן חתוכות דיין.

לא ניתן להגיע למסקנה חד משמעית בנדון ודורש התייעצות עם אנשי מקצוע בכל מקרה לגופו.

לדוגמא: התחייבות לשלם לעמותה בגין מוניטין (ולא העברת כספים בפועל) ברור כי החשכ"ל יטה להחמיר אבל לא ברור כי זה צודק. הרי לא ברור כי גרירת חוב היא העברת כספים ולא אמור להיגרם לעמותה כל נזק מגרירת החוב והאם עדיף לא לנסות לנצל מקור הכנסה רק בגלל שהרווח אינו בטוח?

התשובה כאמור אינה חד משמעית ותדון בכל ענין לגופו.

הכנות טכניות חשובות לפני ביקורת עומק

"יפה שתיקה לחכמים, קל וחומר לטיפשים"

אין לרוץ ולהראות לבודק כל מה שאתם חושבים שחשוב ורצוי, לא מסמכים ולא נכסים פיזיים או פעילות פיזית. יש רק לענות על מה שנשאלתם. אם יש משהו שלדעתכם חשוב שידע – ניתן לידע אותו בכתב אחר כך רק לאחר התייעצות עם איש המקצוע המלווה אתכם.

אף פעם לא תדע מה יחשוב הבודק ומה תגרור אותו לשאול.

(יש בודקים השמים לב גם לתוספות בניה ודורשים אישורי בניה.)

"אנו יכולים להמציא רק באמצעות הזיכרון." (אלפונס קאר)

לא לומר לבודק מאומה מניחוש או זיכרון. לפעמים מנהלים מוסרים גירסה בלתי מדויקת בחצי ניחוש ומתפתלים בחצאי אמיתות. לגירסה הראשונה חשיבות מרובה.

אם אין זוכרים בוודאות משהו – לרשום את השאלה ולענות בכתב מאוחר יותר. אולי לא נעים שמנהל או חבר וועד אינו זוכר, אבל זה אינו ליקוי

"לפני הכתיבה, חשוב הרבה. אחרי הכתיבה, מחק הרבה" (קרלוס הראר אלולרז)

קריטריונים ונהלים – חשוב שיהיו בכתב, חשוב שיהיו מדויקים. נהלי מלגות או תמיכות צריכים להיות ברורים, כולל סכומים.

חשוב להדגיש שניתן להשאיר חופש פעולה לוועדת התמיכות, היא אינה רובוט, אבל חופש הפעולה צריך להיות מתוחם בסכומים. חשוב להדגיש כי עמותה תומכת בסכומים שאינם זניחים צריכה להשאיר אצלה אסמכתאות באשר לפרמטרים הקובעים את התמיכה. (על האסמכתאות לכלול נתוני הכנסה, מצב משפחתי, יכולת אישית – במקרה של מלגות מצטיינים וכד')

"כל עוד העולם מסתובב ומתהפך, אנחנו נהיה מסוחררים ונעשה טעויות" (מל ברוקס)

קורה ושולמו תשלומים בניגוד לנהלי הרשם, למשל מעל ל-
10% לקרובי חברי וועד.

**חשוב לתקן טעויות כאלו, אפילו בתכוף לבדיקת עומק או
במהלכה ולהראות כי תשלומים שגויים – הושבו, גם אם
בהסדר תשלומים ארוך. אי אפשר לחייב שכיר ששכר
20,000 ₪ בחודש להחזיר חוב של 50,000 עודפים ששולמו
לו תוך שנה.**

"המבקרים הם החברים שלנו - הם מראים לנו את התכונות הרעות שבנו"
(בנג'מין פרנקלין)

**חשוב להראות כי וועדת הביקורת מתפקדת ומוציאה
דוחות סבירים. בחוק העמותות מפורש מהם נושאי
בדיקתה ויש להקפיד על כך.**

**כמו כן חשוב להראות כי הוועד מתפקד. זה פשוט ע"י
תיעוד פרוטוקולים של ישיבות וועד בתדירות סבירה.
הסבירות נגזרת מהיקף הפעילות והרוטיניות שבה ולפי
אירועים משמעותיים הזקוקים דיון בוועד. חשוב גם כי
הוועד יכין (או שתוכן עבורו) מזמן לזמן טבלת מעקב אחרי
ביצוע תקציבי ויסביר הפרשים ואף יתקן תקציב אם יש בכך
צורך.**

"מומחה הוא אדם שיודע את כל הסיבות מדוע דבר כלשהו לא יעבוד"
(הנרי פורד)

**והכי חשוב – לצעוד בביקורת יחד עם איש
מקצוע ולא לבד.**

